

คู่มือการจัดทำโครงการศึกษา
แนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

โดย

ส่วนแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจการเกษตร
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

คำนำ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรมีแผนการจัดทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพื่อวางแผนการบริหารจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ของตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการบริโภคของนักท่องเที่ยวในชุมชน หน่วยงานทั้งในและนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งส่วนกลางและในระดับพื้นที่มีข้อมูลเพื่อสนับสนุนให้เกิดการบริโภคและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 จึงได้จัดทำคู่มือสำหรับการปฏิบัติงานโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และเป็นแนวทางการปฏิบัติงานเบื้องต้นให้กับบุคลากรที่รับผิดชอบและผู้สนใจ ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือการปฏิบัติงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจและผู้ใช้งาน เพื่อจะได้มีแนวทางการดำเนินงานและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ส่วนแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจการเกษตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6

มกราคม 2568

สารบัญ

	หน้าที่
1. หลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์การศึกษา	2
3. นิยามศัพท์เฉพาะ	2
4. สถานที่ห้องเที่ยวเชิงเกษตรที่ใช้ในการศึกษา	3
5. ขั้นตอนกระบวนการจัดทำโครงการศึกษา	4
6. ผังขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลประกันภัยสินค้าอย่างพารา (Flow Chart)	6

คู่มือการจัดทำโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. หลักการและเหตุผล

เกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางการผลิตที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยอาหารของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับกระแสโลกในปัจจุบัน รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในการผลักดันเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) เพื่อผลักดันและขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศดำเนินการบูรณาการแนวทางมาตรการ แผนงานและงบประมาณ กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2560-2565 จะสิ้นสุดลงในปี 2565 คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ จึงได้มีการทบทวนโดยแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570 ทำหน้าที่ในการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการนำไปสู่การจัดทำคำของบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

จากข้อมูลผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปีงบประมาณ 2566 โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (รวมสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1 – 12) ในกิจกรรมการสำรวจข้อมูลการทำเกษตรอินทรีย์ (ปีงบประมาณ 2565 รอบ 6 เดือน) พบว่า มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ (76 จังหวัด) จำนวน 328,943.47 ไร่ เกษตรกร 39,321 ราย โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์มากที่สุด จำนวน 257,723.47 ไร่ เกษตรกร 29,480 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 78.35 ของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ รองลงมา คือ ภาคเหนือ จำนวน 45,039 ไร่ เกษตรกร 6,130 คน ภาคกลาง จำนวน 16,799.31 ไร่ เกษตรกร 1,858 คน และภาคใต้ จำนวน 9,380 ไร่ เกษตรกร 1,853 คน และมูลค่าผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ปี 2565 มีปริมาณผลผลิตรวม 102,903.35 ตัน คิดเป็นมูลค่า 1,693.36 ล้านบาท จำแนกเป็น ข้าวอินทรีย์ 76,410.02 ตัน คิดเป็นมูลค่ารวม 1,119.52 ล้านบาท พืชผักและสมุนไพรอินทรีย์ 20,801.30 ตัน คิดเป็นมูลค่ารวม 393.87 ล้านบาท ผลไม้อินทรีย์ 463.27 ตัน คิดเป็นมูลค่ารวม 74.06 ล้านบาท ปศุสัตว์อินทรีย์ 4,342.91 ตัน คิดเป็นมูลค่า 48.50 ล้านบาท และประมงอินทรีย์ 888.85 ตัน คิดเป็นมูลค่ารวม 47.41 ล้านบาท และเมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์มากที่สุดของประเทศไทย โดยมีมูลค่า 1,068.10 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 63.10 ของมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วย มูลค่าข้าวอินทรีย์ 1,011.83 ล้านบาท ประมงอินทรีย์ 46.81 ล้านบาท พืชผักและสมุนไพรอินทรีย์ 7.94 ล้านบาท ผลไม้อินทรีย์ 1.39 ล้านบาท และปศุสัตว์อินทรีย์ 0.12 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ นอกจากนี้ จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า ปี 2566 (เดือนมกราคม-กันยายน 2566) มีผู้เดินทางเพื่อการท่องเที่ยว ไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ (รวมถึงการเยี่ยมเพื่อน/ญาติ

ทั้งที่ปักค้ำคื่น และไม่ปักค้ำคื่น จำนวน 230,848,963 คน แยกเป็นคนไทย 182,385,277 คน และชาวต่างประเทศ 48,463,686 คน โดยนักท่องเที่ยวนี้อาจได้สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดทั่วภูมิภาค คิดเป็นรายได้จำนวน 1,413,162 ล้านบาท แยกเป็นรายได้จากคนไทย 574,685 ล้านบาท และชาวต่างประเทศ 838,477 ล้านบาท ซึ่งในการท่องเที่ยวเหล่านี้ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่จำนวนไม่น้อยที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ดังนั้น หากมีการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ให้มีการจำหน่ายหรือผลิตในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้อยู่ในรูปแบบที่เอื้อต่อการบริโภค และพกพาเป็นของฝากกลับบ้านของนักท่องเที่ยว จะทำให้เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร

จากประเด็นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 เป็นหน่วยงานส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ มีพื้นที่รับผิดชอบประกอบด้วย 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด สระแก้ว นครนายก ปราจีนบุรี และสมุทรปราการ มีภารกิจสำคัญในการเสนอแนะนโยบาย และจัดทำแนวทาง มาตรการทางการเกษตร รวมทั้งจัดทำและบริการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร ทั้งในระดับจังหวัด และกลุ่มจังหวัด เล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อประกอบการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แนวทาง และมาตรการด้านการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเพิ่มโอกาสในการเก็บเกี่ยวมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจการเกษตรให้แก่ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งให้เกษตรกรมีฐานะมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และเป็นแนวทางการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรที่รับผิดชอบ

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

3.1 เกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบการจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวมที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุอันตรายจากการสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์หรือจุลินทรีย์ ที่ได้มาจากเทคนิคการดัดแปลงพันธุกรรม หรือพันธุวิศวกรรมมีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน

3.2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชนบท โดยมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ในชุมชนและตัวเกษตรกร นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตร

3.3 สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผลิต รับประทาน หรือรวบรวมจากฟาร์มของตนเอง หรือจากเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ก็ได้ การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ในรูปแบบผลผลิตสดหรือแปรรูป

3.4 นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เข้าไปท่องเที่ยวที่ซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ศึกษา และยินดีและเต็มใจให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ และได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

3.5 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้รับหรือการใช้บริการทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการรับรู้ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแสดงออกของนักท่องเที่ยว

4. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ใช้ในการศึกษา

สศท./จังหวัด	สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	สินค้าอินทรีย์	นักท่องเที่ยว (ราย)	หน่วยงานรัฐ/ ผู้บริหารในท้องถิ่น (หน่วยงาน)
สศท.6				
1, ฉะเชิงเทรา	สวนลุงแดงมะพร้าว น้ำหอมบางคล้า เป็นร้านอาหาร&คาเฟ่ และฟาร์ม	มะพร้าว น้ำหอม GAP	30	3
2.สมุทรปราการ	วิสาหกิจชุมชนบางกระเจ้าเกษตร อินทรีย์ เป็นร้านอาหาร&คาเฟ่ และ ฟาร์ม	ผัก Organic (PGS)	30	3
3.ปราจีนบุรี	Torry Organic Farm & Farmstay โฮมสเตย์และฟาร์ม	ผัก Organic เมล่อน Organic	30	3

5. ขั้นตอนกระบวนการจัดทำโครงการศึกษา

ขั้นตอนกระบวนการจัดทำโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีขั้นตอน 10 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขั้นตอนที่ 1 เตรียมงานวิชาการ

เตรียมงานวิชาการ การตรวจสอบเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

5.2 ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย จำนวนตัวอย่าง

กำหนดกลุ่มเป้าหมาย จำนวนตัวอย่าง และสศท.1-12 ร่วมกันจัดทำแบบสอบถาม พร้อมทั้งลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นและทำการทดสอบแบบสอบถาม เพื่อปรับปรุงแบบสอบถาม

5.3 ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับเกษตรกร/เจ้าของฟาร์มที่จำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ และปราจีนบุรี

5.4 ขั้นตอนที่ 4 บันทึก ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลการสำรวจ

5.5 ขั้นตอนที่ 5 จัดทำร่างผลการศึกษา

เจ้าหน้าที่นำผลข้อมูลจากการวิเคราะห์มาจัดทำร่างผลการศึกษา และเตรียมเสนอให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ข้อคิดเห็น

5.6 ขั้นตอนที่ 6 จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

เจ้าหน้าที่ สศท.6 จัดประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกร/เจ้าของฟาร์ม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปจัดทำผลการศึกษาให้สมบูรณ์

5.7 ขั้นตอนที่ 7 จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

เจ้าหน้าที่ สศท.6 ปรับแก้และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

5.8 ขั้นตอนที่ 8 เสนอผู้อำนวยการส่วนแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจการเกษตร

เสนอผู้อำนวยการส่วนแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจการเกษตร เมื่อผ่านการพิจารณาให้เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 หากไม่ผ่านให้ผู้จัดทำดำเนินการแก้ไข

5.9 ขั้นตอนที่ 9 เสนอผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6

เสนอผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 เมื่อผ่านการพิจารณาให้เสนอต่อเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร หากไม่ผ่านให้ผู้จัดทำดำเนินการแก้ไข

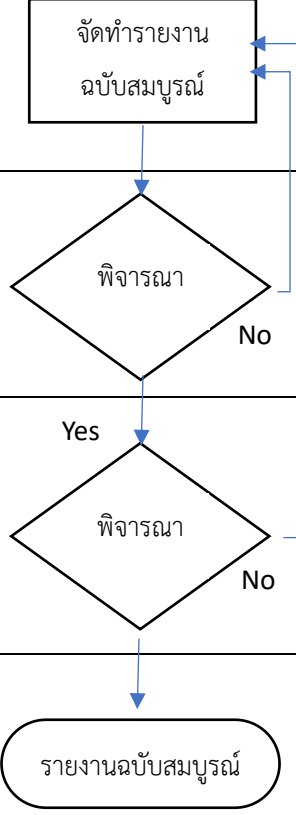
5.10 ขั้นตอนที่ 10 จัดทำรายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ์

จัดทำรายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ์ เพื่อนำเสนอผู้บริหารภายในสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์

Flow Chart การศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ผังกระบวนการงาน	รายละเอียดขั้นตอนการทำงาน	ระยะเวลา (วัน)	ผู้รับผิดชอบ /ผู้ที่เกี่ยวข้อง
เริ่มต้น เตรียมงานวิชาการ	เตรียมงานวิชาการ การตรวจสอบเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	30	ส่วนแผนฯ สศท.6
กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ จำนวนตัวอย่าง	กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ตัวอย่าง รวมทั้งออกแบบสอบถาม พร้อมทั้งลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นและทำการทดสอบแบบสอบถาม เพื่อปรับปรุงแบบสอบถาม	15	ส่วนแผนฯ สศท.6
ลงพื้นที่สำรวจ	ลงพื้นที่สำรวจข้อมูล สัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับเกษตรกร/เจ้าของฟาร์มที่จำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3 จังหวัด จังหวัดละ 1 แห่ง	30	ส่วนแผนฯ สศท.6
บันทึกประมวลผล และ วิเคราะห์ข้อมูล	ทำการบันทึกและประมวลผลข้อมูล พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลการสำรวจ	30	ส่วนแผนฯ สศท.6
จัดทำร่าง รายงานผลการศึกษา	จัดทำร่างรายงานผลการศึกษาศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	30	ส่วนแผนฯ สศท.6
จัดประชุม Focus Group	นำเสนอผลการศึกษา ฯ ในการประชุม Focus Group เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงร่างผลการศึกษาฯ	1	ส่วนแผนฯ สศท.6

ผังกระบวนการงาน	รายละเอียดขั้นตอนการทำงาน	ระยะเวลา (วัน)	ผู้รับผิดชอบ /ผู้ที่เกี่ยวข้อง
 <pre> graph TD A[จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์] --> B{พิจารณา} B -- No --> A B -- Yes --> C{พิจารณา} C -- No --> B C -- Yes --> D([รายงานฉบับสมบูรณ์]) </pre>	จัดทำรายงานผลการศึกษาค้นคว้าฉบับสมบูรณ์	30	ส่วนแผนฯ สศท.6
พิจารณา	เสนอผู้อำนวยการส่วนแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจการเกษตรพิจารณา เมื่อผ่านการพิจารณาให้เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 หากไม่ผ่านให้ผู้จัดทำดำเนินการแก้ไข	1	ส่วนแผนฯ สศท.6
Yes พิจารณา	เสนอผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 พิจารณา เมื่อผ่านการพิจารณาให้จัดทำบันทึกข้อความเสนอต่อเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรต่อไป	1	ส่วนแผนฯ สศท.6
รายงานฉบับสมบูรณ์	จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำเสนอผู้บริหารภายในสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป	1	ส่วนแผนฯ สศท.6